

MISIUNEA DE A CONTRIBUI LA DEZVOLTAREA REPUBLICII MOLDOVA. Cronica manifestărilor organizate de AȘM, aprilie 2019 – martie 2023

CZU: 005:001.89(478)

DOI: <https://doi.org/10.52673/18570461.23.1-68.01>Doctor habilitat în studiul artelor, doctor habilitat în istorie **Liliana CONDRATICOVA**

Secretar științific general al Academiei de Științe a Moldovei

E-mail: condraticova.asm@gmail.comORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-8735-3364>

„Misiunea Academiei de Științe este de a contribui la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, prin cercetare fundamentală și aplicativă în domeniile științei și culturii, la stimularea creației științifice de mare valoare, la promovarea acesteia și a imaginii științei naționale pe plan mondial”.

(din Statutul Academiei de Științe a Moldovei)

MISSION TO CONTRIBUTE TO THE DEVELOPMENT OF THE REPUBLIC OF MOLDOVA. Chronicle of events organized by the ASM, April 2019 – March 2023

Summary. The present article aims to produce a documentary chronicle of scientific and cultural-scientific events that took place within the Academy of Sciences of Moldova (ASM) between years 2019 – early 2023. Such activities as public lectures, academic readings, scientific events held on research platforms, debates initiated by the ASM in 2019, the activity of the specialized academic commissions set up by the ASM in January–March 2023 were examined. Through these multidisciplinary events, the ASM honors its statutory duties to contribute to the sustainable development of the Republic of Moldova, the affirmation of science and culture, the promotion of science and its image at national and international level, as well as to enhance the process of integration into the European Research Area.

Keywords: the Academy of Sciences of Moldova, research, mission, platform, scientific dialogue, lecture, academic lectures, promotion of science, integration into the European Research Area.

Rezumat. Articolul de față își propune realizarea unei cronici documentare a evenimentelor științifice și cultural-științifice care au avut loc la Academia de Științe a Moldovei în perioada 2019 – începutul anului 2023. Au fost examinate asemenea activități precum prelegerile publice, lecturile academice, manifestările științifice desfășurate pe platformele de cercetare, dezbaterile inițiate de AȘM în 2019, activitatea comisiilor academice de specialitate constituite de AȘM în ianuarie–martie 2023. Prin aceste manifestări multidisciplinare, AȘM își onorează atribuțiile statutare de a contribui la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, afirmarea științei și culturii, promovarea științei și a imaginii acesteia pe plan național și internațional, precum și de a impulsiona procesul de integrare în spațiul european de cercetare.

Cuvinte-cheie: Academia de Științe a Moldovei, cercetare, misiune, platformă, dialog științific, prelegere, lecturi academice, promovarea științei, integrare în spațiul european de cercetare.

Argument. Reforma inițiată prin Legea nr. 190 din 21.09.2017 pentru modificarea și completarea unor acte legislative și realizată în contextul punerii în aplicare a Strategiei privind reforma administrației publice pentru anii 2016–2020 a inclus o serie de schimbări pentru mai multe structuri din diverse domenii de interes public, implicit domeniul de cercetare și inovare. Odată cu adoptarea noilor prevederi legislative ale Codului cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15.07.2004, sistemul național de cercetare-dezvoltare a suferit modificări substanțiale [1]. Precizăm că în anul 2018, prin Hotărârea Guvernului nr. 50 din 16.01.2018 [2], Ministerul

Educației, Culturii și Cercetării (MECC) a preluat de la Academia de Științe a Moldovei (AȘM) funcția de fondator a 19 institute de cercetare și inovare [3]. La data reformei domeniului de cercetare și inovare, AȘM întrunea 83 de membri corespondenți și membri titulari; cuprindea 19 organizații de cercetări științifice – membri instituționali, 29 de organizații – membri de profil, cu subordonare dublă și trei organizații afiliate, în care, cu referire la 1 ianuarie 2016, activau 3 222 de cercetători științifici [4].

După alegerea celor 45 de cercetători științifici în calitate de membri a trei Secții de Științe ale AȘM [5] (Secția Științe ale Vieții; Secția Științe Exacte și Inge-

rești; Secția Științe Sociale, Economice, Umanistice și Arte), în prima sesiune de constituire a Adunării Generale a Academiei de Științe, din 24 ianuarie 2019, a fost aprobat Statutul Academiei de Științe a Moldovei în care au fost expres stipulate misiunea și atribuțiile AȘM, ale Secțiilor de Științe, ale membrilor AȘM. Astfel, Academia de Științe a Moldovei și-a concentrat eforturile pentru consolidarea științei și comunității științifice, susținerea domeniului de cercetare și inovare și utilizarea eficientă a resurselor financiare, promovarea științei naționale pe plan mondial, restabilirea autorității AȘM, realizarea atribuțiilor specificate în Codul cu privire la știință și inovare al Republicii Moldova nr. 259-XV din 15.07.2004 (republicat) și în Statutul Academiei de Științe, aprobat în redacție nouă la 24 ianuarie 2019.

Constatăm însă că urmare a reformei din anii 2017–2018 s-au făcut auzite diferite opinii cu privire la atribuțiile Academiei de Științe a Moldovei. Pentru a răspunde la mai multe întrebări, ne-am propus să realizăm o retrospectivă a activității AȘM între anii 2019 – începutul anului 2023 anume prin prisma unor atribuții ale sale stabilite în subp. 9), 12), 19) ale pct. 7, care stipulează că „Academia de Științe... organizează evenimente științifice naționale și internaționale; susține și mediatizează rezultatele cercetării și dezvoltării; contribuie la internaționalizarea cercetărilor și promovarea integrării în spațiul european de cercetare”, precum și subp. 2), 7), 11) ale pct. 13, care stipulează că „Membrii titulari și membrii corespondenți... contribuie prin activitate personală la dezvoltarea științei, tehnicii și culturii naționale; contribuie la nivelul de dezvoltare al științei în domeniul respectiv; aduc la cunoștința opiniei publice și autorităților publice punctele lor de vedere asupra problemelor ce țin de știință și societate” [6].

În această ordine de idei, am realizat o cronică documentară a activității membrilor AȘM și a AȘM, structurate convențional în: a) platforme de cercetare și discuții; b) prelegeri publice și lecturi academice; c) manifestări științifice; d) comisii academice de specialitate.

PLATFORME ȘTIINȚIFICE

În spațiul european platformele de cercetare și de dialog au fost implementate pe larg în diverse instituții. Raportul asupra stării științei din Republica Moldova în anul 2018, un exercițiu realizat de AȘM în premieră în aprilie–iulie 2019, a atras atenția asupra unor chestiuni majore legate de modelul, structura de raportare și date statistice. Pentru a le clarifica, sub egida AȘM, la 29 iulie 2019 a avut loc o masă rotundă, în cadrul

căreia a fost inițiată o platformă de discuții privind soluționarea colectării datelor statistice în domeniul de cercetare și inovare, participanții la întrunire reprezentând Ministerul Educației, Culturii și Cercetării (MECC), Agenția Națională de Asigurare a Calității în Educație și Cercetare (ANACEC), Agenția Națională pentru Cercetare și Inovare (ANCD), Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), Institutul de Dezvoltare a Societății Informaționale (IDSI), Ministerul Finanțelor, Biroul Național de Statistică, organizații din domeniul cercetării și inovării. Urmare a dezbaterilor, această platformă a adus rezultate sperate pentru a îmbunătăți situația privind datele statistice în domeniul cercetare-inovare, astfel au fost racordate și actualizate modelele de raportare ale AȘM și ANCD, integrate date și indicatori importanți care se regăsesc ulterior în raportul anual asupra stării științei elaborat de AȘM, datele relevante colectate ușurând substanțial activitatea, urmând, cu timpul, a fi elaborată și implementată o e-platformă în domeniul cercetării care ar genera tabele, grafice, rapoarte în funcție de solicitare, perioada și indicatorii selectați.

Ca o modalitate nouă și eficientă de discurs științific, în cadrul AȘM funcționează pe moment șase platforme științifice, în cadrul cărora se țin lecții și conferințe științifice, mediatizate pe larg în societate. Le vom prezenta în acest articol în ordinea cronologică a constituirii și dezvoltării lor [7].

Prima platformă, „Securitatea ecologică în contextul modificărilor accelerate de mediu” [8], a fost lansată la 11 octombrie 2019 cu prelegerea „Variabilitatea spațio-temporală a riscurilor meteo-climatice”, ținută de regretata Maria Nedealcov (1960–2021), m. c. al AȘM, care a condus platforma științifică până în martie 2021, după care coordonarea acesteia a revenit m. c. al AȘM Elena Zubcov.

Următoarea platformă științifică, „Securitatea alimentară și siguranța alimentelor”, a fost inițiată de dr. hab. în chimie, prof. univ. Rodica Sturza (membru al Secției Științe Exacte și Inginerești a AȘM) [9]. Lansarea platformei a avut loc la 10 martie 2020, dr. hab. Rodica Sturza abordând subiectul securității și siguranței alimentelor. Precizăm că tot pe 10 martie, dar deja în 2023, dr. hab. Rodica Sturza a fost aleasă membru corespondent al AȘM de către Adunarea Generală a membrilor titulari și membrilor corespondenți ai AȘM.

La 5 mai 2020 a fost lansată platforma științifică „Securitatea economică, migrația și transformările demografice”, coordonată de acad. Grigore Belostecinic (rector al Academiei de Studii Economice din Moldova) și m. c. al AȘM Alexandru Stratan (director al Institutului Național de Cercetări Economice), care au

analizat tendințele și provocările competitivității Republicii Moldova [10].

Platforma de cercetare și dialog „Accidente Vasculare Cerebrale” a fost lansată la 28 mai 2021, coordonatorul platformei, acad. Stanislav Groppa (prorector pentru activitatea de cercetare la Universitatea de Stat de Medicină și Farmacie „Nicolae Testemițanu”) ținând prelegerea „Platforma de excelență în cercetarea Accidentelor Vasculare Cerebrale” [11].

Platforma de comunicare „Coronavirusul de tip nou SARS-CoV-2 și interferența cu alte maladii” a fost oficializată la 1 iulie 2021, rezultat al colaborării AȘM cu USMF „N. Testemițanu”, prin organizarea conferinței științifico-practice „Imunodeficiențele primare, comorbidități respiratorii și infecția COVID-19 la copii” [12]. Platforma este coordonată de acad. Eva Gudumac (adjunct al coordonatorului Secției Științe ale Vieții), funcționând productiv încă din 13 aprilie 2020, când Prezidiul AȘM a format o Comisie de experți în domeniul medicinei pentru a susține eforturile cercetătorilor din diverse domenii, a identifica răspunsuri operative și prezenta recomandări constructive pentru depășirea crizei epidemiologice globale declarate de către Organizația Mondială a Sănătății pe 11 martie 2020 [13].

La 25 ianuarie 2022, în contextul proclamării de către ONU a anului 2022 drept An Internațional al Științelor Fundamentale, la AȘM a fost lansată cea de-a șasea platformă de cercetare și comunicare – „Științele fundamentale pentru dezvoltarea durabilă a societății” [14], coordonată de membrul de onoare al AȘM, prof. Vladimir Fomin (Institutul Leibniz de Cercetări în domeniul corpului solid și științei materialelor din Dresda, Germania). În cadrul evenimentului inaugural, acad. Anatoly Zagorodny, președintele Academiei Naționale de Științe din Ucraina, a abordat problema evoluțiilor recente în cercetarea fundamentală și aplicată la Academia Națională de Științe din Ucraina [15].

Constatăm că platformele de cercetare și comunicare, inițiate de AȘM în anul 2019, au devenit o nouă oportunitate pentru un dialog eficient cu societatea, abordarea problemelor prin prisma cercetărilor științifice fiind calea optimă de conjugare a eforturilor oamenilor de știință, factorilor de decizie, mediului de afaceri, societății în beneficiul căreia sunt aduse rezultatele cercetărilor. Totodată, aceste platforme științifice s-au perfecționat apreciabil și au devenit un suport substanțial pentru comunitatea academică în procesul de cercetare și dezbateră a unor probleme de maximă importanță, o tribună de valoare pentru oamenii de știință din țară și de peste hotare în a-și expune opinia, precum și au format veritabile poduri și punți științifice în calea noastră de integrare în spațiul european de cercetare.

PRELEGERI PUBLICE ȘI LECTURI ACADEMICE

În perioada 2019 – începutul anului 2023, la AȘM, cercetători notorii din Republica Moldova și de peste hotare au ținut un șir de discursuri, majoritatea regăsindu-se pe platformele de cercetare ale AȘM. Pornind de la domeniile de competență sau de interes comun al comunității științifice și al societății, aceste discursuri pot fi grupate convențional în: lecturi academice în contextul Sărbătorii Naționale „Limba Noastră cea Română”; lecturi academice aniversare; prelegeri susținute în „Săptămâna Științei” (7–12 iunie 2021) [16, pp. 7-13]; lecții pe diferite domenii de interes public – economie, medicină, securitate regională, agricultură, cultură.

Tradiția organizării la AȘM a lecturilor academice dedicate Sărbătorii Naționale „Limba Noastră cea Română” a fost inițiată în anul 2005 [17, p. 7], toate prelegerile regăsindu-se în paginile revistei generaliste „AKADEMOS”, fondată și editată de către AȘM. La cea de-a XV-a ediție a lecturilor academice dedicate Limbii române (30 august 2019), scriitorul Arcadie Suceveanu (președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova, a ținut prelegerea „Limba română – memorie și standard” [18, pp. 8-13]. În aceeași ședință festivă au fost înmânate însemnele membrului de onoare al AȘM, acad. Emil Burzo, președinte al Filialei Cluj a Academiei Române, după care distinsul specialist în fizica corpului solid a prezentat activitatea Filialei Cluj pe care o conduce în contextul colaborării cu cercetători din Republica Moldova. În aceeași zi, cu concursul acad. Ion Tighineanu și acad. Emil Burzo, a fost inaugurată Sala de Lectură a AȘM, care în anii următori, în baza donațiilor, și-a extins substanțial fondul de carte existent.

Pandemia declarată la 11 martie 2020 de către OMS a introdus modificări drastice în agenda AȘM, direcționând-o în format online. Astfel, la 31 august 2020, în ședința festivă a AȘM cu ocazia Sărbătorii Naționale „Limba Noastră cea Română”, dr. ing. cosmonaut Dumitru-Dorin Prunariu, membru de onoare al Academiei Române și membru de onoare al AȘM (ales la 28 mai 2021), a ținut online un discurs despre cosmogonie, mit și știință în opera lui Mihai Eminescu [19, pp. 7-10].

Un omagiu celebrului Eugeniu Coșeriu, prilejuit de centenarul nașterii scriitorului, a fost adus în cadrul lecturilor academice de la AȘM din 31 august 2021. Limba română și posteritatea lui Eugeniu Coșeriu a fost tema prelegerii dr. hab. în filologie, prof. univ. Gheorghe Popa (Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți) [20, pp. 7-12].

O prelegere publică a ținut la 31 august 2022, cu prilejul Zilei Limbii Române, regretatul acad. Răzvan Theodorescu (1939–2023). Vicepreședintele Academiei Române, căruia în ședința festivă i-au fost înmânate însemnele membrului de onoare al AȘM (ales la 8 iunie 2022), a vorbit despre latinitatea și statalitatea ca două specificități istorice românești [21, pp. 7-9].

O premieră absolută a avut loc de ziua AȘM din 12 iunie 2020: în ședința festivă laureatul Premiului Nobel în Medicină Randy Schekman a ținut online o lecție despre importanța științei fundamentale în descoperirile medicale [22]. El a pus începutul unei tradiții care și-a găsit continuitate în cadrul „Săptămânii Științei” organizate de AȘM pe 7–12 iunie 2021, prilejuită de aniversarea a 60-a de la fondarea AȘM și împlinirea a 75 de ani de la fondarea primelor institute de cercetare de tip academic [23]. Cinci laureați ai Premiului Nobel au prezentat lecții publice: „Sănătatea solului în era încălzirii globale: importanța pentru dezvoltarea durabilă a societății, inclusiv îmbunătățirea sănătății umane post-pandemice”, 7 iunie, prof. Rattan Lal (SUA, laureat al Premiului Nobel pentru Pace, 2007 și al Premiului Mondial pentru Alimentație, 2020), ales membru de onoare al AȘM la 8 iunie 2022; „Microscopia optică: Revoluție în rezoluție”, 8 iunie, prof. Stefan Hell (Germania, laureat al Premiului Nobel pentru Chimie, 2014); „Cercetări privind secreția de proteine și colaborarea cu George Palade”, 9 iunie, prof. Randy Schekman (SUA, laureat al Premiului Nobel pentru Medicină, 2013), ales membru de onoare al AȘM la 28 mai 2021; „Profitul economic al edificării societății energiei regenerabile”, 10 iunie, prof. Hiroshi Amano (Japonia, laureat al Premiului Nobel pentru Fizică, 2014), ales membru de onoare al AȘM la 10 martie 2023; „Materiale pentru viitor”, 11 iunie, prof. Konstantin Novoselov (Marea Britanie, laureat al Premiului Nobel pentru Fizică, 2010), ales membru de onoare al AȘM la 8 iunie 2022. Deschiderea Școlii de vară „Inovații în nanomedicină” (în cadrul Proiectului NanoMedTwin) la 3 iulie 2022 a fost consemnată prin prelegerea „Foaia de parcurs pentru realizarea, cu ajutorul materialelor semiconductoare noi, a unei societăți cu neutralitate la carbon”, ținută de Hiroshi Amano, laureatul Premiului Nobel pentru Fizică [24].

În contextul colaborării internaționale și integrării în spațiul european de cercetare, experiența și profesionalismul oamenilor de știință din România relevă o deosebită pondere. Astfel, acad. Bogdan C. Simionescu, vicepreședinte al Academiei Române, membru de onoare al AȘM, a ținut un șir de lecții: „Cercetarea în Academia Română” (31 ianuarie 2020), onorându-ne cu prezența sa în Sala Azurie a AȘM [25], precum și în format online – „Provocările științei și tehnicii în secolul al XXI-lea” (17 septembrie 2020) [26], „Acade-

mia Română și Academia de Științe a Moldovei – provocări și posibile soluții” (18 ianuarie 2022) [27]. La capitolul colaborare internațională cu România se referă și comunicarea despre infrastructura de cercetare și posibilități de colaborare ale Institutului de Chimie Macromoleculară „Petru Poni” al Academiei Române, Iași, ținută la 31 ianuarie 2020 de dr. Valeria Harabagiu de la acest institut. Președintele Academiei de Științe Agricole și Silvicultură „Gheorghe Ionescu-Șișești” din România, acad. V. Tabără, a abordat un șir de probleme privind agricultura durabilă și utilizarea rațională a resurselor acvatice în lecția ținută online „Relația dintre agricultură și gestiunea resurselor de apă” la 10 iulie 2020 [28]. Perspectivele agriculturii în condițiile schimbării climatice globale au fost abordate de acad. Valeriu Tabără în prelegerea din 30 septembrie 2022 [29]. Tot atunci, la AȘM a avut loc ceremonia de înmânare a însemnelor de membru de onoare al AȘM acad. V. Tabără, ales pe 8 iunie 2022.

În plan internațional, o deosebită pondere au avut prelegerile online ale unor celebrități în domeniul științei de peste hotare. În context, chestiunea științei ca misiune a *homo sapiens* în Univers a fost dezbătută la 25 februarie 2020 de acad. Serghei Gaponenko (Academia Națională de Științe din Belarus, director al Fondului Republican de Cercetări Fundamentale din Belarus); acad. Julian Revalski (președintele Academiei de Științe din Bulgaria) a împărtășit din experiența și ideile sale privind starea actuală și perspectivele Academiei de Științe din Bulgaria (23 septembrie 2020) [30]. Consemnăm opinia prof. Hasan Mandal (Președintele TÜBİTAK/Consiliul de Cercetare Științifică și Tehnologică din Turcia) privind colaborarea cu Republica Moldova (8 decembrie 2020) [31], precum și viziunea prof. Sierd Cloetingh (președintele Academiei Europene/Academia Europaea – The Academy of Europe) despre perspectivele cercetării de frontieră, educației și inovării în ERA (20 decembrie 2021) [32].

Experiența Poloniei în procesul de transformare sistemică și perspectiva pe următoarele trei decenii au fost aduse în atenția cercetătorilor din Republica Moldova de dr. hab., prof. ES Bartłomiej Zdaniuk, Ambasadorul Extraordinar și Plenipotențiar al Republicii Polone în Republica Moldova, în cadrul unei prelegeri din 2 iunie 2021 [33]. La 11 februarie 2022, profesorul Vladimir Fomin, membru de onoare al AȘM, a conferențiat despre organizarea și finanțarea cercetării științifice în Germania [34], evidențiind rolul și importanța științei fundamentale în secolul XXI [35]. Acad. Andris Sternbergs (vicepreședintele Academiei de Științe a Letoniei), a ținut online, la 10 noiembrie 2022, lecția publică „Provocări în știința materialelor în Letonia și cooperarea internațională: materiale nanostructurate

multifuncționale de la cercetare teoretică la aplicații inovatoare”, consemnând astfel Ziua Internațională a Științei pentru Pace și Dezvoltare [36]. Problema viitorului apei, cu provocări și soluții, a fost discutată la 8 februarie 2023 de prof. Ashok Vaseashta (Institutul Internațional al Apei Curate, Universitatea Norwich), ales membru de onoare al AȘM la 10 martie 2023 [37].

Aflându-se într-o vizită la Chișinău, în cadrul Lecțiilor academice organizate pe 16 mai 2019 de Secția Științe Exacte și Inginerești a AȘM, acad. Isaak B. Bersuker (profesor la Universitatea din Texas, SUA), a relatat despre originea nanoregiunilor polare și proprietățile relaxoare ale feroelectricilor, evocând calea lungă de la teorii fundamentale către știința materialelor. Revenind la Chișinău, între 5 și 15 septembrie 2021, acad. Isaak B. Bersuker a discutat despre efectele Jahn-Teller asupra bistabilității și reactivității compușilor chimici [38], expunându-și, totodată, opinia privind situația actuală și perspectivele dezvoltării științei în Republica Moldova.

O serie de prelegeri pe domenii de interes național au fost ținute de specialiști din Republica Moldova, care au identificat problemele și propus recomandări. La invitația omologilor din alte țări, membrii AȘM au informat comunitatea științifică despre realizările cercetătorilor din Republica Moldova, precum și au punctat cele mai relevante rezultate în domeniul științei. „Nanoparticule, nanomembrane și nanoarhitecturi complexe pe bază de GaN pentru diverse aplicații” a fost tema prelegerii ținute de acad. Ion Tighineanu la ceremonia de conferire a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității Tehnice „Gheorghe Asachi” din Iași (13 decembrie 2019). Acad. Ion Tighineanu a conferențiat la Academia Română pe tema „Ingineria nanomaterialelor: Nanoparticule și nanoarhitecturi complexe pentru diverse aplicații” (15 octombrie 2019) [39], iar la invitația prof. Hasan Mandal (Turcia) a relatat online despre cercetările în domeniul nanotehnologiilor în Moldova (4 martie 2021) [40]. În cadrul conferinței Internaționale Zilele Academiei de Științe Tehnice din România „Creativitatea în dezvoltarea Societății Cunoașterii” (17–18 octombrie 2019), acad. Ion Bostan a ținut lecția „Transmisii precesionale. De la invenție la aplicații”. La 3 martie 2022 în cadrul celei de-a VII-a ediții a Conferinței Internaționale „Chimia Ecologică și Chimia Mediului - 2022” acad. Gheorghe Duca a ținut prelegerea publică „Hydrogen Peroxide: fundamental and applied research in Ecological Chemistry ș.a.

La 26 septembrie 2019, Secția Științe Exacte și Inginerești a AȘM a organizat prelegerea „Modelul informațional al științei și posibilitățile analizei cantitative”, ținută de m. c. al AȘM Alexandru Dicusar, expert în domeniul scientometriei și istoriei științei [41].

Dr. Igor Nicoara (director al Institutului de Geologie și Seismologie) a analizat chestiunea reducerii riscului seismic la care este expus teritoriul Republicii Moldova (13 februarie 2020) [42]; dr. hab., prof. univ. Victor Juc (director al Institutului de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice) a abordat aspectul provocărilor în condițiile pandemiei din Uniunea Europeană (19 mai 2020) [43]; acad. Tudor Lupașcu (Institutul de Chimie) a conferențiat despre sinteza și aplicarea noilor nanomateriale pentru protecția mediului ambiant și a sănătății (3 iulie 2020) [44]; dr. hab., prof. univ. Boris Boincean (Institutul de Cercetări pentru Culturile de Câmp „Selecția”) a abordat problema impactului negativ al pandemiei COVID-19 și secetei în agricultură (12 mai 2020) [45], prezentând date valoroase despre fondarea, în baza Institutului „Selecția”, a Centrului de Cercetare, Transfer Tehnologic și Consultanță în domeniul Culturilor de Câmp (14 septembrie 2021) [46]. Studiul stării ecologice a ecosistemului fluviului Nistru a fost reflectat detaliat în prelegerea m. c. al AȘM Elena Zubcov (Institutul de Zoologie) [47].

Problemele legate de sănătatea omului, a copilului, consecințele pandemiei COVID și efectele postcovid continue să fie o prioritate în activitatea cercetătorilor și specialiștilor în domeniul medicinei. Așa, prof. Adrian Belii (Institutul de Medicină Urgentă, USMF „Nicolae Testemițanu”) a ținut lecția „Infecția COVID-19 la pacienții critici: Capcanele diagnosticului și tratamentul” (9 septembrie 2021) [48]. Subiectul vaccinurilor anti-COVID-19 și situația epidemiologică cauzată de virusul SARS-CoV-2 a fost pe agenda unor prelegeri online, inițiate de AȘM în parteneriat cu USMF „Nicolae Testemițanu” și Agenția Națională pentru Sănătate Publică. La 20 august 2020, prof. Constantin Spînu și dr. Nicolae Furtună (ANSP) au discutat despre situația epidemiologică în Republica Moldova, realizări și probleme în domeniul vaccinurilor anti-COVID-19, iar dr. hab. Adrian Belii a expus abordările convenționale și experimentale în tratamentul formelor severe și critice de COVID-19. Pentru a explica pe înțelesul societății efectele pandemiei, AȘM a organizat, în premieră, o rundă de întrebări-răspunsuri „Pandemia COVID-19 – o provocare umană de durată”, cu participarea dr. hab. în științe medicale, prof. univ. Victor Cojocaru (șef al Catedrei de anesteziologie și reanimatologie nr. 2 a USMF „Nicolae Testemițanu”, șef al Clinicii Anestezie și Terapie Intensivă a Spitalului Clinic Republican „Timofei Moșneaga”) [49], evenimentul din 23 septembrie 2021 fiind un răspuns la adresarea Comisiei Naționale Extraordinare de Sănătate Publică către comunitatea academică din 9 septembrie 2021. Cu prilejul înmânării însemnelor de membru de onoare al AȘM, ales la 8 iunie 2022, prof. Sebastian Ionescu, șef

al Catedrei chirurgie și ortopedie pediatrică a Universității de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, în cadrul Simpozionului cu participare internațională „Infecția COVID-19 la copii – riscuri, complicații și consecințe evolutive” din 22 septembrie 2022 a relatat despre alegerea momentului operator după infecția cu SARS [50]. Astfel, într-o perioadă când lupta cu pandemia COVID-19 a devenit o problemă majoră pe agenda autorităților de toate nivelurile, a personalului medical și a oamenilor de știință, cea mai sigură și obiectivă sursă de informație a fost și rămâne comunitatea medicală și mediul academic, care a întreprins un șir de acțiuni în vederea informării societății despre epidemie și mai ales despre imunizarea populației [51].

În atenția cercetătorilor au fost întotdeauna problemele economice și demografice. Așa, în cadrul platformei „Securitatea economică, migrația și transformările demografice”, la 6 mai 2022, m. c. Alexandru Stratan (rector ASEM) și dr. hab. în economie Olga Gagauz (vicedirector pentru activitate științifică al Institutului Național de Cercetări Economice) au abordat acest subiect important pentru dezvoltarea Republicii Moldova [52]. Pe aceeași platformă, la 16 decembrie 2022, m. c. Alexandru Stratan și-a expus opinia privind evoluțiile recente și perspectivele de dezvoltare economică a țării [53]. Subliniem că în vederea diminuării impactului pandemiei COVID-19 și secetei asupra economiei, agriculturii și securității alimentare, în baza platformelor științifice, AȘM a transmis în adresa autorităților publice propunerile și recomandările oamenilor de știință, experți în domeniile agriculturii [54] și economiei [55].

O serie de prelegeri a readus în atenția societății chestiunea patrimoniului național, cea a adevărului istoric și a culturii neamului. Bunăoară, ziua AȘM, 12 iunie 2019, a fost consemnată prin lecția „Provocări și perspective de promovare a valorilor artistice naționale în context internațional” prezentată de Tudor Zbârnea, Maestru în Artă (Director general al Muzeului Național de Artă al Moldovei). Ziua Națională a Culturii a fost marcată la 15 ianuarie 2021 prin manifestări prilejuite de 171 de ani de la nașterea lui Mihai Eminescu, dar și prin prelegerea „Chișinău. Experiențe culturale de neuitat. Obiective de vizitat într-o singură zi ca să te îndrăgostești de acest oraș”, ținută la Muzeul de Istorie a Orașului Chișinău de dr. hab. Liliana Condricova [56]. Prilejuită de Ziua Internațională a Femeilor în Știință a fost lecția subsemnatei „Pe treptele vieții” (scări, trepte, baluștri din Chișinău), organizată la 12 februarie 2021 [57]. Pentru a consemna Ziua Internațională a Monumentelor și Siturilor, AȘM a organizat, la 23 aprilie 2021, în parteneriat cu USM lecția „Deschidem larg ușile spre cunoaștere. Pentru

a nu lăsa loc indiferenței” cu o expoziție de fotografii pregătite de subsemnata [58].

Semnificația aniversării de 164 de ani de la Unirea Principatelor Române – Moldova și Muntenia – într-o nouă entitate statală, precursora României moderne de azi, a fost evocată în prelegerea „Nestinsul imperativ al Unirii”, ținută de m. c. al AȘM Ion Hadârcă în (24 ianuarie 2023) [59]. Ziua Unirii Principatelor Române a fost marcată și la Iași, pe 23 ianuarie 2023, printr-o conferință științifică „Unirea principatelor și dinamica unității naționale”, desfășurată la Universitatea „Al.I. Cuza”. Agenda a inclus prelegeri ale acad. Ion Tighineanu (președintele AȘM), acad. Victor Spinei (vicepreședintele Academiei Române) ș.a. Subiectul Unirii a fost continuat de m. c. al AȘM Gheorghe Cojocaru (director al Institutului de Istorie, ales membru corespondent al AȘM la 10 martie 2023), în prelegerea „Republica Democratică Moldovenească și imperativul unității naționale în anii 1917–1918” ținută la 27 martie 2023 pentru a consemna 105 ani de la Unirea Basarabiei cu România [60].

Invasia Rusiei în Ucraina, la 24 februarie 2022, a adus în atenția cercetătorilor problema războaielor, a conflictelor militare și a genocidului în spațiul european la începutul mileniului trei. La 9 martie 2022, încercând a devansa șocul războiului neprovocat, cu informații prețioase a venit dr. hab., prof. univ. Victor Juc, care a relatat despre impactul conflictului armat din Europa de Est asupra securității internaționale [61]. Ulterior, prof. Victor Juc (ales la 10 martie 2023 membru corespondent al AȘM) a informat publicul despre situația geopolitică în regiune, abordând la 12 ianuarie 2023 mai multe subiecte privind pacea și securitatea în contextul geopolitic și geostrategic actual [62].

La un an de la declanșarea războiului neprovocat al Rusiei în Ucraina, dr. hab. în istorie, prof. univ. Anatol Petrencu (Universitatea de Stat din Moldova) a ținut, pe 23 februarie 2023, prelegerea „Războiul agresiv al Rusiei împotriva Ucrainei: cauze, desfășurare, urmări”, analizând cauzele declanșării războiului, rezistența opusă de ucraineni și reacția Occidentului colectiv; a expus poziția ONU referitoare la acest război, condițiile încheierii și urmările războiului pentru Rusia, Ucraina, comunitatea internațională [63].

Trecerea în revistă a lecturilor academice, lecțiilor și prelegerilor ce au avut loc cu concursul AȘM, a pus în evidență domeniile prioritare cercetate de oamenii de știință din țară și de oaspeții invitați. Totodată, a demonstrat că aceste dezbateri complexe contribuie la conjugarea eforturilor în vederea soluționării problemelor stringente, cercetătorii venind cu recomandări și propuneri eficiente în vederea depășirii crizelor. În atare condiții, este iminentă continuarea practicii lec-

turilor academice, a prelegerilor publice, rundelor de întrebări și răspunsuri atât grație încrederii societății față de opinia oamenilor de știință, cât și importanței acestora pentru cauza integrării științei din Republica Moldova în spațiul european de cercetare.

ALTE MANIFESTĂRI ȘTIINȚIFICE

Din palmaresul evenimentelor organizate de către AȘM fac parte conferințele, congresele, simpozioanele, mesele rotunde, lansările de carte, expozițiile [64, pp. 10-18]. Evenimentele științifice și cultural-științifice, inițiate și organizate de AȘM (deseori în parteneriat cu alte organizații din domeniul cercetării și inovării din Republica Moldova și de peste hotare), cu statut de manifestare de tip național, internațional sau cu participare internațională, sunt pe larg mediatizate, au fost transmise online și se află în acces deschis pe pagina web a AȘM, ale platformelor științifice, instituțiilor care au transmis evenimentul (<https://idsi.md/tv>; <https://www.privesc.eu/>).

Multitudinea și diversitatea acestor evenimente a permis gruparea lor convențională în manifestări științifice, culturale și de popularizare a științei. O altă clasificare se referă la evenimente naționale, cele cu participare internațională și cele internaționale, unele dintre ele regăsindu-se pe platforma națională a conferințelor științifice organizate în Republica Moldova <https://conferinte.stiu.md/>. De regulă, manifestările științifice sunt tematice, fiind dedicate unor personalități notorii, desfășurate în contextul unor aspecte din domeniile științifice prioritare (medicină, matematică, fizică, chimie, biologie, economie, istorie, literatură, studiul artelor etc.).

Printre evenimentele de anvergură ale AȘM se înscrie conferința internațională „Platforma europeană pentru pace” din 24 mai 2022, organizată în contextul Apelului Academiei Române de a crea o platformă continentală de comunicare științifică [65]; conferința științifică internațională „Științele Fundamentale pentru Dezvoltare Durabilă și Pace”, desfășurată în format hibrid de AȘM pe 28 septembrie 2022 [66, pp. 10-12]; conferința științifică internațională „George Emil Palade – Părintele biologiei celulare moderne”, organizată la 22 noiembrie 2022 de Academia de Științe a Moldovei și Academia Română, concomitent, în Aula Academiei Române și în Sala Azurie a Academiei de Științe a Moldovei [67] ș.a.

În domeniul științelor exacte și a cercetărilor pluridisciplinare remarcăm conferința internațională SPINTECH-NANO-2019 – Humboldt Kolleg (24–27 septembrie 2019) dedicată aniversării a 250-a a nașterii unuia dintre cei mai mari umaniști ai lu-

mii, Alexander von Humboldt; cea de-a V-a ediție a conferinței internaționale „Nanotehnologii și Inginerie Biomedicală” (3–5 noiembrie 2021) organizată de UTM, USMF „N. Testemițanu”, Asociația de Inginerie Biomedicală în colaborare cu AȘM, Federația Internațională de Inginerie Medicală și Biologică (IFMBE) cu suportul Comisiei Europene în cadrul Grantului „NanoMedTwin”; conferința ajunsă la cea de a 17-a ediție, „ConsILR– Resurse și instrumente lingvistice pentru procesarea limbajului natural”, sub egida Academiei Române și Academiei de Științe a Moldovei (10–12 noiembrie 2022) [68] ș.a.

Anume Academia de Științe a fost prima instituție care a organizat un eveniment științific pentru informarea societății în legătură cu noul coronavirus, organizând în parteneriat cu ANSP, la 7 februarie 2020, masa rotundă „Situția epidemiologică cauzată de noul tip de coronavirus: măsuri de prevenire și răspuns” [69]. Au urmat o serie de evenimente științifice, desfășurate de AȘM în colaborare cu USMF și ANSP în format online, de la tribuna cărora specialiștii în domenii au explicat situația, au răspuns la întrebări, au venit cu prognoze în vederea depășirii crizei epidemiologice. Printre aceste manifestări științifice vom specifica conferințele „COVID-19: Sănătatea copilului. Impactul asupra viitorului adult” (10 decembrie 2020) [70]; „Problemele de sănătate mintală – urmări grave în perioada post-COVID” (21 ianuarie 2021) [71]; „Infecția cu COVID-19: Evoluție particulară a afecțiunilor cardiovasculare la adulți” (4 februarie 2021) [72]; „Medicina personalizată în diagnosticul și tratamentul complex al tumorilor la copii” (23–24 aprilie 2021); „Imunodeficiențele primare, comorbidiități respiratorii și infecția COVID-19 la copii” (1 iulie 2021); „Malformațiile congenitale la copii – pronosticul impactului evolutiv al infecției COVID-19, efectele și siguranța imunoprofilaxiei” (30 septembrie 2021) [73]; „Chirurgia personalizată la adulți și copii – chirurgia viitorului (anomaliile congenitale, afecțiunile pretumorale, tumorile benigne și maligne la copii)” (24–25 martie 2022); „Malaria: prevenire, diagnostic și supraveghere” (20 aprilie 2022); „Infecția COVID-19 la copii – riscuri, complicații și consecințe evolutive” (22 septembrie 2022) ș.a., organizate în mare parte la inițiativa și grație implicării acad. Eva Gudumac. Ținând cont de situația epidemiologică creată, AȘM și USMF au desfășurat, la 11 ianuarie 2023, o masă rotundă „Infecțiile respiratorii: situația epidemiologică în Republica Moldova și în lume”, pentru a aborda un subiect de mare actualitate și a elabora concluzii pertinente privind problemele de sănătate în contextul calității aerului atmosferic în municipiul Chișinău [74].

Preocupările oamenilor de știință în domeniul agriculturii durabile, a securității alimentare s-au făcut remarcate la workshop-ul „Environmental Pollution of Aquatic Ecosystems of Danube-Black Sea Basin” desfășurat la 16 mai 2019 de Institutul de Zoologie în cadrul proiectului „Rețea de cooperare interdisciplinară în bazinul Mării Negre pentru monitorizarea comună durabilă a migrației compușilor toxici în mediu, evaluarea îmbunătățită a stării ecologice și a impactului substanțelor dăunătoare asupra sănătății umane și prevenirea expunerii populației” (MONITOX), coordonator m. c. al AȘM Elena Zubcov. Remarcăm în context masa rotundă „Evoluția în dinamică și starea actuală a florei și faunei în Republica Moldova” (5 decembrie 2019), organizată de AȘM în parteneriat cu Institutul de Ecologie și Geografie, Institutul de Zoologie și Grădina Botanică Națională (Institut) „Alexandru Ciubotaru” ai Ministerului Educației, Culturii și Cercetării, în cadrul platformei AȘM „Securitatea ecologică”; ediția a V-a a simpozionului științific internațional „Biotehnologii avansate – realizări și perspective” (21–22 octombrie 2019), sub egida Institutului de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor; masa rotundă „Seceta în Republica Moldova – căile de soluționare a problemei. Utilizarea rațională a potențialului acvatic” (3 octombrie 2020) [75]; atelierul de lucru „Securitatea alimentară prin prisma asocierii la Programul UE Orizont Europa” (23 iunie 2021), în cadrul Platformei „Securitatea Alimentară și Siguranța Alimentelor”. În conformitate cu stipulările „Pactului climatic de la Glasgow” (semnat la 12 noiembrie 2021 de 197 de state) AȘM a organizat un eveniment științific relevând acțiunile ce urmează a fi întreprinse la nivel internațional și național pentru limitarea încălzirii globale și adaptarea la schimbările climatice [76].

Procesul integrării europene a fost mereu o temă de maximă actualitate, fiind luate în dezbateri subiecte precum „Fenomenul solidarității sociale în Republica Moldova și Ucraina: abordare sociologică” (7 mai 2019); „Relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană: 10 ani de la lansarea Parteneriatului Estic” (8 mai 2019); „Republica Moldova în contextul implementării acordului de asociere” (27 iunie 2019); „Ucraina și Republica Moldova: realități, perspective și provocări” (21 noiembrie 2019); „Relațiile dintre Republica Moldova și Uniunea Europeană: oportunități și constrângeri” (11 mai 2021) ș.a. AȘM, reprezentată de m. c. Svetlana Cojocar, vicepreședinte al AȘM și m. c. Alexandru Stratan, director al INCE, a participat, din partea Republicii Moldova, la cel de-al XI-lea Simpozion Internațional al Mării Negre „O recuperare colectivă pentru regiunea Mării Negre în era post-COVID” (Atena, 20 aprilie 2021) desfășurat în format online.

Trebuie menționat că în perioada examinată (2019–2022), Secția Teritorială Nord a AȘM (cu sediul la Bălți), a organizat patru ediții ale conferinței științifice cu participare internațională „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective”, inițiate în 2017, aceasta devenind astfel o conferință tradițională desfășurată de AȘM la Bălți [77].

Problema patrimoniului și a moștenirii culturale s-a aflat pe agenda mai multor manifestări organizate de AȘM în acești patru ani. Astfel, au fost convocate patru Congrese Mondiale ale Eminescologilor (edițiile VIII–XI), care au abordat diverse aspecte privind viața și opera poetului nostru național, în cadrul ediției din anul 2022 fiind omagiat inițiatorul acestor congrese, acad. Mihai Cimpoi, care a atins vârsta de 80 de ani.

În parteneriat cu USM, instituții de cercetare din Republica Moldova, România, Ucraina, Germania au organizat șapte ediții ale conferinței științifice internaționale „Patrimoniul cultural de ieri – implicații în dezvoltarea societății durabile de mâine”, dintre care trei ediții (11–12 februarie 2021, 22 februarie 2022 [78], 9–10 februarie 2023 [79]) au avut loc în contextul Zilei Internaționale a Femeilor în Știință, consemnată la 11 februarie. Alte patru ediții au fost desfășurate în contextul Zilelor Europene ale Patrimoniului Cultural, în ultima săptămână a lunii septembrie (2019–2022) [80]. Marcate de războiul agresiv al Rusiei în Ucraina, ultimele ediții au avut loc cu genericul „Patrimoniul cultural și știința în susținerea păcii”, cercetătorii ucraineni fiind participanți activi ai acestora, doar la ediția din 9–10 februarie 2023 înscriindu-se cca 50 de specialiști din Ucraina. Unii dintre ei, pe lângă comunicări, au transmis și mesaje de pe front, unde se aflau pe moment, apărând suveranitatea și integritatea teritorială a țării sale. Problema patrimoniului în timp de război a fost abordată în mod special la masa rotundă „Prezentul și perspectivele patrimoniului cultural” din 22 martie 2022 [81].

Un argument în plus în favoarea adevărului istoric a fost conferința științifică „105 ani de la Unirea Basarabiei cu România. Unde-s doi puterea crește... Lecția de istorie și demnitate a anului 1918”, care și-a ținut lucrările la 27 martie 2023, în Sala Unirii a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău, unde 105 ani în urmă Sfatul Țării a votat Unirea Basarabiei cu România, punând începutul reîntregirii țării și a neamului [82].

Lansat în cadrul „Săptămânii Științei”, pe 8 iunie 2021, simpozionul științific internațional „Studiul artelor în context european” a reunit la cea de-a doua ediție din 20 octombrie 2022 mai mulți cercetători din domeniul artelor vizuale și audiovizuale [83]. Centenarul Teatrului Național „Mihai Eminescu” a fost

marcat la AȘM prin conferința științifică internațională „Teatrul Național la 100 de ani” (8 octombrie 2021) [84]. Probleme din domeniul patrimoniului arheologic și colaborarea moldo-germană la acest capitol au fost discutate în cadrul mesei rotunde „Arheologia Republicii Moldova prin prisma relațiilor moldo-germane” (6 septembrie 2022).

În cronologia evenimentelor se înscriu lecturile academice în onoarea personalităților ilustre ale AȘM, și anume. Secțiunile de Științe ale AȘM au organizat lecturi academice în onoarea acad. Alexei Simașchevici la 90 de ani (27 iunie 2019); regretatului m. c. al AȘM Ion Dediu la 85 de ani (24 iunie 2019); acad. Andrei Ursu, la 90 de ani (20 decembrie 2019); precum și evenimente omagiale, cu lansări de carte și expoziții în onoarea acad. Gheorghe Duca, acad. Eugen Doga, acad. Gheorghe Șişcanu, acad. Boris Gaina, m. c. Svetlana Cojocar, m. c. Demir Dragnev, m. c. Ion Geru ș.a. Manifestări comemorative i-au avut ca protagoniști pe mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni, arhitectul Alexandr Bernardazzi, scriitorul Paul Goma, prim-ministrul României Alexandru Marghiloman ș.a.

De asemenea, au avut loc evenimente de anvergură prilejuite de aniversarea unor institute de cercetare: cea de-a V-a Conferință Internațională a Societății de Matematică din Republica Moldova, dedicată aniversării a 55-a de la fondarea Institutului de Matematică și Informatică „Vladimir Andrunachievici” (28 septembrie – 2 octombrie 2019); conferința internațională „Realizări și perspective ale chimiei contemporane” consacrată aniversării de 60 de ani de la fondarea Institutului de Chimie (9–11 octombrie 2019). În colaborare cu Societatea Fizicienilor din Republica Moldova și Institutul de Inginerie Electronică și Nanotehnologii „D. Ghițu”, AȘM a organizat la 5 februarie 2020 conferința națională „Știința, educația, cultura și arta: interferențe prin lumină”, *In memoriam* acad. Valeriu Canțer (1955–2017). În lista evenimentelor științifice se înscriu conferința „Academicianul Haralambie Corbu: 90 de ani de la naștere” (18 februarie 2020); masa rotundă „Contribuția academicianului Anatol Drumea la dezvoltarea științelor terestre” (15 septembrie 2020), consacrată aniversării a 90-a de la naștere; conferințele prilejuite de 75 de ani de la fondarea Universității de Stat de Medicină și Farmacie „N. Testemițanu” (23 octombrie 2020); 90 de ani de la fondarea primei instituții de învățământ superior din republică – Universitatea de Stat din Tiraspol (cu sediul la Chișinău), la 27 octombrie 2020. În contextul declarării anului 2020 drept „Anul Internațional al Sănătății Plantelor”, Institutul de Genetică, Fiziologie și Protecție a Plantelor a organizat Simpozionul științific internațional „Protecția plantelor: realizări și perspective” (27–28 octombrie

2020) consacrat aniversării a 50-a de la fondarea Institutului de Protecție Biologică a Plantelor. Grădina Botanică Națională (Institut) „Alexandru Ciubotaru” a marcat cea de-a 70-a aniversare printr-o conferință științifică (30 octombrie 2020). Secția Științe Exacte și Inginerești a AȘM și Institutul de Inginerie Electronică și Nanotehnologii „Dumitru Ghițu” au organizat masa rotundă „Contribuția academicianului Dumitru Ghițu la dezvoltarea fizicii stării condensate și ingineriei electronice” (25 ianuarie 2021), prilejuită de comemorarea acad. Dumitru Ghițu, care în 2021 ar fi împlinit 90 de ani; conferința științifică cu participare internațională „Actualități în etiologia, patogenia, profilaxia, diagnosticul și tratamentul tuberculozei și afecțiunilor pulmonare nespecifice” (27 aprilie 2021) organizată de Institutul de Ftiziopneumologie „Chiril Draganiuc” în parteneriat cu AȘM pentru a consemna 90 de ani de la nașterea Medicului Emerit Chiril Draganiuc; conferința omagială în onoarea academicianului, compozitorului, dirijorului, pedagogului Gheorghe Mustea la 70 de ani (6 mai 2021); conferința cu participare internațională „Materiale avansate în biofarmaceutică și tehnică”, dedicată aniversării a 75-a de la nașterea acad. Aurelian Gulea și de la fondarea Universității de Stat din Moldova (25 mai 2021); conferința științifică „Genetica, ameliorarea, producerea de semințe și tehnologia de cultivare a porumbului” (9 septembrie 2021), la Institutul de Fitotehnie „Porumbeni” IF Porumbeni (s. Pașcani, rn. Criuleni), dedicată centenarului nașterii m. c. al AȘM Tihon Cealic, cunoscut ameliorator în domeniul porumbului; cea de-a X-a Conferință internațională a Zoologilor „Valorificarea rațională și protecția lumii animale în contextul modificărilor antropice și schimbărilor climatice”, consacrată aniversării a 60-a de la fondarea Institutului de Zoologie (16–17 septembrie 2021); conferința internațională științifico-practică „Creșterea economică în condițiile globalizării”, ediția a XV-a, consacrată împlinirii a 75 de ani de la fondarea Institutului Național de Cercetări Economice (15–16 octombrie 2021); conferința științifică cu participare internațională dedicată împlinirii a 40 de ani de la fondarea IMSP Institutul Mamei și Copilului, desfășurată sub patronatul Ministerului Sănătății din Republica Moldova (3–5 noiembrie 2022); conferința științifică cu participare internațională consacrată aniversării a 65-a de la instituirea în Republica Moldova a Chirurgiei pediatrie (1957) și împlinirea a 20 de ani (2002) de la fondarea Centrului Național Științifico-Practic de Chirurgie Pediatrică „Academician Natalia Gheorghiu” (29 noiembrie 2022); conferința științifică „*In honorem* academician Ion Guceac” (24 martie 2023); conferința științifică „*In honorem* academician Gheorghe Rusnac” (31 martie 2023) ș.a.

Conferințele științifice au misiunea de a întruni cercetători care împărtășesc interese științifice comune, de a face previziuni de perspectivă în domeniile prioritare ale cercetării, de a expune opinii asupra evoluției științei, totodată, acestea sunt un bun prilej de a comemora înaintașii, de a consemna rezultatele oamenilor de știință care fac istorie în cercetarea din Republica Moldova.

COMISII ACADEMICE DE SPECIALITATE

Ideea formării unor comisii academice de specialitate pe probleme stringente ale societății a fost materializată la începutul anului 2023 având ca bază modelul Academiei Române [85]. La ședința festivă a AȘM din 10 noiembrie 2023, ce a avut loc în Ziua internațională a Științei pentru Pace și Dezvoltare, s-a propus crearea primelor comisii ale AȘM: „Agricultura și securitatea alimentară”, „Protecția sănătății populației” și „Securitatea socio-economică și politică”, care urmează să includă în componența lor experți din țară și de peste hotare.

Pentru promovarea științei și a imaginii AȘM pe plan național și internațional, realizarea obiectivelor ce țin de perfectarea Raportului anual asupra stării științei în Republica Moldova, precum și a mai multor atribuții statutare ale AȘM, prin Hotărârile Prezidiului AȘM din 30 ianuarie și 21 martie 2023 au fost formate următoarele comisii academice: „Schimbări climatice” (coordonață de m. c. al AȘM Elena Zubcov), „Agricultura” (coordonață de m. c. al AȘM Boris Boincean), „Securitate socioeconomică și politică” (coordonatori acad. Grigore Belostecinic și m. c. al AȘM Alexandru Stratan); „Istoria științei” (coordonață de m. c. al AȘM Demir Dragnev); „Patrimoniul cultural în context european” (coordonață de m. c. al AȘM Mariana Șlapac).

Un prim eveniment desfășurat de Comisia academică „Securitate socioeconomică” și în cadrul platformei științifice „Securitatea economică, migrația și transformările demografice” (coordonate de acad. Grigore Belostecinic și m. c. Alexandru Stratan) a fost prezentarea cărții prof. Marian Bolum *Circulația monetară în Basarabia. I. Monede (1812–1944)*, Iași: Editura PIM, 2021, 364 de pagini, care a avut loc la AȘM, pe 30 martie 2023, la discuții fiind invitați specialiști din economie, numismatică, istorie, arheologie, sistemul bancar [86].

Avem certitudinea că aceste comisii academice de specialitate vor aduce rezultate noi și experiențe inedite în cercetarea din Republica Moldova, vor deschide noi orizonturi și perspective inclusiv pentru afirmarea și promovarea cercetării și inovării pe plan național și internațional.

CONCLUZII

Platformele de cercetare și dialog inițiate de AȘM în 2019, comisiile academice de specialitate formate la început de 2023, au o misiune importantă în activitatea Academiei de Științe în contextul elaborării Raportului anual asupra stării științei, un exercițiu pe care AȘM îl realizează începând cu 2019, contribuie la determinarea celor mai valoroase rezultate științifice pe domeniile lor de competență, precum și la identificarea problemelor și recomandărilor concrete pentru a depăși anumite carențe. Aceste platforme și evenimente științifice naționale și internaționale au devenit o veritabilă tribună pentru oamenii de știință, o pistă de lansare a cercetătorilor și a noilor idei, un algoritm de a dialoga în plan științific cu cercetători din țară și de peste hotare.

Pe fundalul unor probleme stringente cu care se confruntă Republica Moldova în domeniul economiei, securității, agriculturii, educației, ecologiei, medicinei (legate mai ales de pandemia coronavirusului de tip nou SARS-CoV-2) și a războiului catastrofal declanșat la 24 februarie 2022 de Federația Rusă în Ucraina, vocea Academiei de Științe a Moldovei s-a făcut, totuși, resimțită, auzită, dar, nu totdeauna ascultată.

De fiecare dată, prin organizarea manifestărilor științifice la AȘM, „s-a făcut istorie” în adevăratul sens al cuvântului: aceste evenimente au întrunit zeci de participanți din Republica Moldova și de peste hotare, au abordat cele mai stringente subiecte pentru societate și au căutat să vină cu răspunsuri la mai multe întrebări, au fost deschise și receptive în algoritmul desfășurării, pe care nici pandemia nu a putut să le oprească, întâlnirile online devenind zi de zi o modalitate productivă de a dialoga în comunitatea academică.

Pe de altă parte, dezvoltarea tehnologiilor, informatizarea și volumul enorm de date disponibile pun presiune pe oamenii de știință pentru a căuta noi modalități de prezentare a informației, activității sale, ținând cont de mai multe aspecte, precum timpul prețios disponibil pentru participare la un eveniment (fie și online), interesul publicului și grupul-țintă al participanților la prelegeri/conferințe ș.a. manifestări științifice. Considerăm că lecturile academice, prelegerile și chiar conferințele desfășurate în format tradițional nu totdeauna corespund solicitărilor auditoriului, care își dorește un algoritm cu totul diferit, inovativ, de a aborda subiectul ce îi atrage atenția. Un exemplu ce ar corespunde așteptărilor noastre este conferința prof. Liviu Ornea „De la Euclid la Einstein. 2000 de ani de geometrie”, susținută în cadrul ciclului de conferințe „Ora de știință” de la Academia Română [87].

Retrospectiva evenimentelor științifice și de popularizare a științei organizate de AȘM sau cu concursul AȘM în anul 2019 – începutul lui 2023 a pus în evidență faptul că prin asemenea manifestări instituția contribuie la dezvoltarea durabilă a Republicii Moldova, la stimularea creației științifice de valoare, la promovarea cercetării și a imaginii științei naționale pe plan internațional, făcând pași fermi în integrarea cercetării și a oamenilor de știință în spațiul european de cercetare, oportunitățile fiind deschise și mai mult după 23 iunie 2022, când Republica Moldova a obținut statutul de țară candidat de aderare la Uniunea Europeană.

BIBLIOGRAFIE

1. Condraticova Liliana. Cercetarea în Republica Moldova la etapa actuală, [online] <https://www.moldova-independenta.md/cercetare> (consultat: 24.02.2023).
2. Hotărâre Nr. 50 din 16.01.2018 cu privire la activitatea unor organizații de drept public din domeniile cercetării și inovării, [online] https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=102003&lang=ro (consultat: 24.02.2023).
3. Scurt Istoric, [online] <https://mecc.gov.md/ro/content/scurt-istoric> (consultat: 24.02.2023).
4. Dragnev D., Manolache C., Xenofontov I.V. Academia de Științe a Moldovei: Evoluție, Instituționalizare, Personalități (1946–1961–2021)/Coord.: Liliana Condraticova, Chișinău: Biblioteca Științifică „A. Lupan” (Institut), 2021, 148 p.
5. Hotărârea Guvernului Nr. 896 din 12.09.2018 pentru aprobarea Regulamentului privind alegerea cercetătorilor științifici în calitate de membri ai secțiilor de științe ale Academiei de Științe a Moldovei, [online] https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=109070&lang=ro (consultat: 24.02.2023).
6. Statutul AȘM, [online] <https://asm.md/cadru-normativ/statutul-asm> (consultat: 24.02.2023).
7. Condraticova Liliana. Platforme științifice, [online] <https://asm.md/platforme-stiintifice> (consultat: 24.02.2023).
8. Platforma de comunicare „Securitatea ecologică în contextul modificărilor accelerate de mediu”, [online] <https://asm.md/platforma-de-comunicare-securitatea-ecologica-contextul-modificarilor-accelerate-de-mediu> (consultat: 24.02.2023).
9. Securitatea alimentară și siguranța alimentelor, [online] <https://asm.md/securitatea-alimentara-si-siguranta-alimentelor> (consultat: 24.02.2023).
10. Securitatea economică, migrația și transformările demografice, [online] <https://asm.md/securitatea-economica-migratia-si-transformarile-demografice> (consultat: 24.02.2023).
11. Accidente Vasculare Cerebrale, [online] <https://asm.md/accidente-vasculare-cerebrale> (consultat: 24.02.2023).
12. Coronavirusul de tip nou SARS-CoV-2 și interferența cu alte maladii, [online] <https://asm.md/coronaviru-sul-de-tip-nou-sars-cov-2-si-interferenta-cu-alte-maladii> (consultat: 24.02.2023).
13. La AȘM a fost creată Comisia de experți în domeniul medicinei. Cine sunt membrii și cu ce se vor ocupa, [online] <https://www.zdg.md/stiri/stiri-sociale/covid-19-la-asm-a-fost-creata-comisia-i-de-experti-in-domeniul-medicinei-cine-sunt-membrii-si-cu-ce-se-vor-ocupa/> (consultat: 24.02.2023).
14. Științele fundamentale pentru dezvoltarea durabilă a societății, [online] <https://asm.md/stiintele-fundamentale-pentru-dezvoltarea-durabila-societatii> (consultat: 24.02.2023).
15. Evoluții recente în cercetare la Academia Națională de Științe din Ucraina, [online] https://www.youtube.com/watch?v=_wySyG5mztU&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
16. Tighineanu I. „Săptămâna Științei” – o premieră a excelenței dedicată aniversării a 60-a a Academiei de Științe a Moldovei. În: AKADEMOS, 2021, nr. 2, 7-13.
17. Condraticova Liliana. Limba noastră cea română la Academia de Științe a Moldovei. În: AKADEMOS, 2019, nr. 3, 7.
18. Suceveanu A. Limba română – memorie, cetate și standard. În: AKADEMOS, 2019, nr. 3, 8-13.
19. Prunariu Dumitru-Dorin. Cosmogonie, mit și știință în opera lui Mihai Eminescu. În: AKADEMOS, 2020, nr. 3, 7-10.
20. Popa Gh. Limba română și posteritatea lui Eugeniu Coșeriu. În: AKADEMOS, 2021, nr. 3, 7-12.
21. Theodorescu Răzvan. Două specificități istorice românești: latinitatea și statalitatea. În: AKADEMOS, 2022, nr. 3, 7-9.
22. Ședința festivă dedicată Zilei Academiei de Științe, [online] https://www.youtube.com/watch?v=8Sicj-8KDGnW&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
23. Braniște T. Lecțiile publice ale laureaților Premiului Nobel prezentate pe parcursul „Săptămânii Științei” la AȘM, [online] <https://asm.md/lectiile-publice-ale-laureatilor-premiului-nobel-prezentate-pe-parcursul-saptamanii-stiintei-la-asm> (consultat: 24.02.2023).
24. <https://www.privesc.eu/Arhiva/99896/Prelegerea-profesorului-Hiroshi-Amano--Universitatea-din-Nagoya--Japonia---Roadmap-to-Realize-Carbon-Neutral-Society-with-New-Semiconductor-Materials-> (consultat: 24.02.2023).
25. Cercetarea în Academia Română, acad. Bogdan C. Simionescu, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=QTbzTfhGOyo&t=1s> (consultat: 24.02.2023).
26. Provocările științei și tehnicii în secolul al XXI-lea, acad. Bogdan C. Simionescu, [online] https://www.youtube.com/watch?v=Ds9SWyvmVa8&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
27. https://asm.md/sites/default/files/2022-02/Lec%C8%9Bie%20public%C4%83%20Acad._Bogdan_Simionescu_18.012022.pdf (consultat: 24.02.2023).
28. Relația dintre agricultură și gestiunea resurselor de apă, [online] <https://www.youtube.com/watch?>

v=ON7ON58ftDU&t=1s&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

29. Perspectivele agriculturii în condițiile schimbării climatice globale, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=RbgbEhtsAkU> (consultat: 24.02.2023).

30. Academia de Științe din Bulgaria: Starea actuală și perspective, acad. Julian Revalski, [online] https://www.youtube.com/watch?v=AHcJtHhiZPs&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

31. Impactul pozitiv bazat pe știință, tehnologie și inovare și colaborarea cu Moldova, [online] https://www.youtube.com/watch?v=DtZzUg5cvk8&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

32. <https://www.privesc.eu/Arhiva/97631/Lectia-publica-sustinuta-de-Presedintele-Academiei-Europene--profesorul-Sierd-Cloetingh--cu-tema--Perspectives-on-Frontier-Research--Education-and-Inn> (consultat: 24.02.2023).

33. Experiența Poloniei în procesul de transformare sistemică – perspectiva de trei decenii, [online] https://www.youtube.com/watch?v=yidzqghF7hs&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

34. https://youtu.be/_u4cw9cHhuE, (consultat: 24.02.2023).

35. <https://www.youtube.com/watch?v=BYyVEZ5lNM> (consultat: 24.02.2023).

36. <https://www.privesc.eu/arhiva/101051/Sedinta-solemna-a-Adunarii-Generale-a-ASM-consacrata-Zilei-Internationale-a-Stiintei-pentru-Pace-si-Dezvoltare> (consultat: 12.02.2023)

37. Rotaru Tatiana. Problema apelor și viitorul lor îngrijorător a fost abordată la AȘM de reputatul savant american Ashok Vaseashta, [online] <https://asm.md/problema-ape-lor-si-viitorul-lor-ingrijorator-fost-abordata-la-asm-de-reputatul-savant-american> (consultat: 24.02.2023).

38. Academicianul Isaac Bersuker în vizită la Chișinău, [online] <https://ichem.md/index.php/academicianul-isaac-bersuker-vizita-la-chisinau> (consultat: 24.02.2023).

39. https://acad.ro/com2019/pag_com19_1015conf.htm (consultat: 24.02.2023).

40. Nanotehnologii în Moldova: Ingineria materialelor pentru diverse aplicații, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=GgqmqgQVa00> (consultat: 24.02.2023).

41. Modelul informațional al științei și posibilitățile analizei cantitativ, [online] https://www.youtube.com/watch?v=KXn7SfUfxPM&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

42. [online] <https://www.privesc.eu/arhiva/89997/Prelegerea-publica--Problemele-reducerii-riscului-seismic-la-care-este-expus-teritoriul-Republicii-Moldova--sustinuta-de-dr--Igor-Nicoara> (consultat: 24.02.2023).

43. UE: supranațional versus național-statal – o provocare în condițiile pandemiei, [online] https://www.youtube.com/watch?v=msS53YJYh-I&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

44. Lecție publică online la AȘM, acad. Tudor Lupașcu [online] https://www.youtube.com/watch?v=IRmaGko-iOIQ&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

45. Diminuarea impactului negativ al pandemiei COVID-19 și secetei în agricultură, [online] [\[tube.com/watch?v=qkuji1R1fmZ4&ab_channel=IDSITV\]\(https://www.youtube.com/watch?v=qkuji1R1fmZ4&ab_channel=IDSITV\) \(consultat: 24.02.2023\).](https://www.you-</p>
</div>
<div data-bbox=)

46. <https://youtu.be/W0D6x6YY7MU> (consultat: 24.02.2023).

47. Studiul stării ecologice a ecosistemului fluviului Nistru, [online] https://www.youtube.com/watch?v=ZFxdxm-BWBnE&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

48. Infecția COVID-19 la pacienții critici: capcanele diagnosticului și tratamentului, [online] https://www.youtube.com/watch?v=8GYZPXVk4BU&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

49. Rundă de întrebări-răspunsuri cu genericul Pandemia COVID-19 – o provocare umană de durată, [online] https://www.youtube.com/watch?v=lahdTeEiSbQ&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

50. Infecția COVID-19 la copii – riscuri, complicații și consecințe evolutive, [online] https://www.youtube.com/watch?v=ZCo1EXmkSuE&t=1s&ab_channel=IDSITV, (consultat: 24.02.2023).

51. Condricova Liliana, Cojocaru Svetlana. Acțiunile Academiei de Științe a Moldovei pe problema coronavirusului SARS-CoV-2 și a pandemiei COVID-19, [online] <https://asm.md/actiunile-academiei-de-stiinte-moldovei-pe-problema-coronavirusului-sars-cov-2-si-pandemiei-covid> (consultat: 24.02.2023).

52. Provocări economice și demografice în dezvoltarea Republicii Moldova, [online] <https://youtu.be/y52dpchs-vaE>. (consultat: 24.02.2023).

53. Evoluții recente și perspective de dezvoltare economică a Republicii Moldova, [online] <https://youtu.be/4fu3t4HODWA> (consultat: 24.02.2023).

54. Recomandări în vederea diminuării impactului pandemiei COVID-19 și secetei asupra agriculturii și securității alimentare, [online], https://asm.md/sites/default/files/2020-05/ASM-2020-Boincean_redactat.pdf (consultat: 24.02.2023).

55. Rezultatele evaluării competitivității Republicii Moldova și a efectelor pandemiei asupra economiei, precum și propuneri pentru măsuri anticriză, [online] https://asm.md/sites/default/files/2020-05/Competitivitate_Final.pdf (consultat: 24.02.2023).

56. Ziua Națională a Culturii, [online] https://www.youtube.com/watch?v=zfiRsnK7OkM&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

57. Pe treptele vieții (scări, trepte, baluștri din Chișinău), [online] https://www.youtube.com/watch?v=OdRD-kSfeAR0&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

58. https://www.youtube.com/watch?v=civA5j0Y78U&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).

59. Nestinsul imperativ al Unirii, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=I8Hewko8rYY> (consultat: 24.02.2023).

60. Republica Democratica Moldovenească și imperativul unității naționale, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=QLWeidbzz8Y&t=1s> (consultat: 24.02.2023).

61. Impactul conflictului armat din Europa de Est asupra securității internaționale, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=ckFLHu78EBo> (consultat: 24.02.2023).

62. Pacea și securitatea în contextul geopolitic și geostrategic actual, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=NA4nT36h6Qs&t=2s> (consultat: 24.02.2023).
63. Războiul agresiv al Rusiei în Ucraina, [online] <https://www.youtube.com/watch?v=vIKLuEQQWBw> (consultat: 24.02.2023).
64. Condricova Liliana. Managementul expozițional ca parte a managementului academic: sinteza unei experiențe. în: AKADEMOS, 2022, nr. 4, 10-18.
65. Conferința Științifică Internațională – Platforma Europeană pentru Pace, [online] https://www.youtube.com/watch?v=Pd7NQLWgXws&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
66. Tighineanu I. Științele fundamentale în contextul provocărilor secolului al XXI-lea. În: AKADEMOS, 2022, nr. 3, 10-12.
67. <https://www.youtube.com/watch?v=Cou4GZJG65o> (consultat: 24.02.2023).
68. Cojocar Svetlana. Procesarea limbajului natural, subiect de interes comun pentru lingviști și informaticieni, [online] <https://asm.md/procesarea-limbajului-natural-subiect-de-interes-comun-pentru-lingvisti-si-informaticieni> (consultat: 24.02.2023).
69. Situația epidemiologică cauzată de noul tip de coronavirus, [online] https://www.youtube.com/watch?v=-gl-K7hTt1sY&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
70. COVID-19: Sănătatea copilului. Impactul asupra viitorului adult, [online] https://www.youtube.com/watch?v=e9wZw5Q_3NU&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
71. <https://youtu.be/94qLG0OQbqA>.
72. <https://www.privesc.eu/Arhiva/93662/Conferinta-stiintifica-online-organizata-de-Academia-de-Stiinte-a-Moldovei-si-Universitatea-de-Stat-de-Medicina-si-Farmacie--Nicolae-Testemitanu--cu-t> (consultat: 24.02.2023).
73. <https://youtu.be/XxEOMNbK4cM> (consultat: 24.02.2023).
74. Infecțiile respiratorii: situația epidemiologică în Republica Moldova și în lume, [online] https://www.youtube.com/watch?v=nu_PuDtEZc&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
75. Seceta în RM – căile de soluționare a problemei. Utilizarea rațională a potențialului acvatic, [online] https://www.youtube.com/watch?v=TUzHTug2l_k&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
76. <https://www.privesc.eu/Arhiva/97530/Masa-rotunda--Limitarea-incalzirii-globale-si-adaptarea-la-schimbările-climatice-in-contextul-stipularilor-Pactului-climatic-de-la-Glasgow-> (consultat: 24.02.2023).
77. Conferința „Știința în Nordul Republicii Moldova: realizări, probleme, perspective” a ajuns la cea de-a șasea ediție, [online] <https://asm.md/conferinta-stiinta-nordul-republicii-moldova-realizari-probleme-perspectiv-ajuns-la-cea-de-sasea> (consultat: 24.02.2023).
78. Patrimoniul țării în dezbaterile comunității academice – o nouă pagină în știința autohtonă, <https://asm.md/patrimoniul-tarii-dezbaterile-comunitatii-academice-o-noua-pagina-stiinta-autohtona> (consultat: 24.02.2023).
79. Condricova Liliana. Pacea, susținerea parcursului european și balanța gender în cercetare sunt mesajul femeilor din știință, întrunite la AȘM, [online] <https://asm.md/pacea-sustinerea-parcursului-european-si-balanta-gender-cercetare-sunt-mesajul-femeilor-din-stiinta> (consultat: 24.02.2023).
80. Responsabilitatea față de patrimoniul cultural readusă în atenția comunității științifice, [online] <https://asm.md/responsabilitatea-fata-de-patrimoniul-cultural-readusa-atentia-comunitatii-stiintifice> (consultat: 24.02.2023).
81. Masa rotundă: Prezentul și perspectivele Patrimoniului cultural, [online] https://www.youtube.com/watch?v=ymnhsGNIsPU&ab_channel=IDSITV (consultat: 24.02.2023).
82. Condricova Liliana. „Astăzi am făcut istorie”. Lecție de onoare și demnitate la Chișinău pentru a comemora 105 ani de la Unirea Basarabiei cu România, [online] <https://asm.md/astazi-am-facut-istorie-lectie-de-onoare-si-demnitate-la-chisinau-pentru-consemna-105-ani-de-la> (consultat: 31.03.2023).
83. Studiul artelor în context european – o nouă punte de conexiune între generații de cercetători, institute și universități din diferite țări, [online] <https://asm.md/studiul-artelor-context-european-o-noua-punte-de-conexiune-intre-generatii-de-cercetatori-institute> (consultat: 31.03.2023).
84. <https://rlive.md/conferinta-stiintifica-internationala-teatrul-national-la-100-de-ani/> (consultat: 31.01.2023).
85. Comisiile Academiei Române, [online] <https://acad.ro/institutia/comisii.html> (consultat: 24.02.2023).
86. Rotaru Tatiana. Zbuciumul și frământările unor oameni neavantajați de circulația banilor străini: lansare de carte, [online] <https://asm.md/zbuciumul-si-framantarile-unor-oameni-neavantajati-de-circulatia-banilor-straini-lansare-de-carte> (consultat: 31.03.2023).
87. Ora de știință: „De la Euclid la Einstein. 2000 de ani de geometrie” – Conferință de Liviu Ornea, [online] https://www.youtube.com/watch?v=dbW7NpCT5hg&ab_channel=AcademiaRom%C3%A2n%C4%83 (consultat: 31.03.2023).